

DISTRIBUIÇÃO
INTERNA

SZÓVAL,

I. ÉVF. — 11. SZÁM

SÃO PAULO, 1982. FEBRUÁR 25. BRAZILIAI MAGYAROK LAPJA

GY. SZABÓ BÉLA - Krumpliültetés, fametszet, 1948

Kedves Olvasóink és Előfizetőink!

Örülünk, hogy a januári dupla számunk ekkora visszhangot keltett. Ezúton is köszönjük számtalan kedves olvasónk buzdító, dicsérő sorait, telefonhívásait, személyes jókívánásait.

Újabb "külföldi tudósítót" kapunk Európából Kubinyi Ferenc személyében, aki — személyes jóbarátunk is lévén — e számunkban jelentkezik első cikkével, s aki éppen most készít interjút Zita királynővel és Habsburg Ottóval a magyar szent koronáról. Reméljük, közérdeklődésre méltón.

Mint láthatják, információinkhoz új forrásokat keresünk — Önök, kedves olvasóink, a megmondható, sikerrel járunk-e, vagy sem.

Am a siker mindig kétoldalú. Nem mondhatjuk nagyon sikeresnek például a valamennyiüknek megküldött körlevél eredményét: eddig Rio de Janeiro-i és São Paulo-i olvasóinknak csak töredéke küldte meg válaszát. Meglepő módon — jelentősen többen fizettek elő lapunkra Rióból, mint innen, "szülővárosunkból".

Ismételten kérjük mindazon olvasóinkat, akik a külön levélben írottakra még nem küldték be válaszlappjaikat, haladéktalanul jelentkezzenek. Ellenkező esetben a címjegyzékünkben törölni fogjuk a nevét, feltételezve, hogy a címzés hibás.

A Szerkesztőség

Hogyan fizethet elő?

Tekintettel a nyomtatási és egyéb költségek rendszeres növekedésére, 1982. első félévére az új előfizetési díj (tehát 82. június 30.-ig):

Cr\$ 1.500,00

Amennyiben mint támogató előfizető is érdeklődik lapunk iránt, úgy kérjük, hogy a fenti összegekről szóló csekket

CATARINA MARIA ZÁGON
nevére kiállítva szerkesztőségünk címére szíveskedjék beküldeni. Előre is köszönjük.

OLVASSA, TÁMOGASSA LAPUNKAT !!

SZÓVAL,

Rua Sergipe, 270
01243 - SÃO PAULO - SP
Tel: 256-1241
(hétfő és csütörtök este)

SZERKESZTŐSÉG:

Hársi Ernő (főszerkesztő)

Szabó László, Gyuricza Gábor, Lajtaváry Dani, Bálint Emese, Fenyvesi Ági, Koszka Árpád

Tényi Gyula (olvasószerkesztő)

Zágon Kati (pénztáros)

A névvel ellátott cikkek nem feltétlenül azonosak a Szerkesztőség véleményével.

AKTUALITÁS

SZTRESSZ

Piller Éva

Magyarul, pontosan lefordítva: készült-ségi állapot, feszültség, túlfeszített állapot. Bár a név új, a sztrezz öröktől fogva létezett és létezni fog, míg emberi élet van a földön.

A XX. században, ami elcsigáz, kimerít, a kibírhatatlanságig elkészerít, az a túlzott sztrezz. Ez a fajta sztrezz az egészséges embert betegge teszi, a betegsége hajlamost súlyos beteggé, a lelki beteget öngyilkossággá hajtja és megöli. Mert a sztrezz lesben áll életünk minden pillanatában.

A SZTRESSZ URALKODIK AZ ÉLETÜNKÖN!

A mai modern élet a maga kitolhatatlan terminusaival, hivatalos útjaival a tömött városi utcákön, túlterhelt országutakon, az el-nem-halasztható továbbképző tanfolyamok, a zaj, a bűz és mindenféle szennyeződés = mind ez a szó legszorosabb értelmében sztrezz. Ott vár adazul, lecsapásra készen, valóban minden utcasarkon: a fárasztó munkanap után az elcsigázott autóvezető elé beszalad egy gyerek... a vezető minden fizikai és lelki ereje bevetésével - és annak egy szempillantás alatt bevetésre készen kell lennie! - még idejében lefékez, de egy olyan "sokkot" kap, hogy esetleg napok kellene ahhoz, hogy feloldódjon.

Áh, apróság - mondhatnánk - mindennapos dolog. Igen, de ha több ilyen jelentéktelen apróság összejön, egy emberi szervezetben helyrehozhatatlan károkat okozhat!

Dr. Selye János

A sztrezzet elsőször tudományosan Hans Selye - Selye János - tanulmányozta. Ő fogal-

mazta meg a "feszültségi állapot" igen fontos szerepét a mai ember életében.

Selye 1907-ben született Bécsben. Prágában végezte tanulmányait a régi német egyetemen. Ma Montrealban él és a McGill University-n dolgozik. Orvos, fiziológus.

Selye arra lett figyelmes elsőször, hogy az egyszerű betegségtünetekre, vagyis a rossz közérzetre, az összetörődöttségre, a nyelv elváltozásaira, az étvágytalanságra, izomfájdalmakra, izületi fájdalmakra és lázra - tehát minden betegségnek az előjeleire - a szervezet egyöntetlően reagál: a mellékvese megnagyobbodik, a limfociták, a lép és a thymuszmirigy összehúzódik, fekélyek keletkeznek a gyomor és gyomorszáj tájékán. De ezeket a tüneteket bármi előidézheti: vírus, bacillus, szóval a valódi kórokozók, de a túl erőteljes, túl sok fizikai munka, a túl nagy hideg, vagy meleg, sebesülések, nagy fájdalmak, vérzések egyaránt. Selye elsőször azt hitte, hogy valami új fajta hormont fedezett fel: egy olyan hormont, ami mindenben benne van. További kutatásai azonban eltemették vele ezt a tulajdonképpen kedves álmát, hogy egy új fajta hormon Nöbel-díjas felfedezése legyen és lassankialakult benne a sztrezz-teória. Először ezeknek a védekeztüneteknek az összességét "biológiai sztrezz"-nek nevezte. Később negatív és pozitív sztrezzre osztotta. A negatív sztrezznek "disstress" nevet adta, de ez valahogy nem ragadt meg. Megmaradt tehát a sztrezz név mind a két fenoménra.

A három fázis

Minden szervezet minőségileg egyformán, de mennyiségileg máshogy reagál valamire.

A reakciót Selye három fázisra osztotta:

1. Riadó-reakció (Alarmreaktion)
2. Ellenállási-reakció (Widerstandreaktion)
3. Kimerültségi állapot (Erschöpfungsstadium)

Az első, vagyis a riadó-állapotban a szervezet csak rövid ideig képes megmaradni; kisvártatva átáll az ellenállási állapotba. Ebben a fázisban a szervezet erővel töltődik föl. Ez is csak bizonyos ideig tarthat. Végül a szervezet a kimerültségi fázisba megy át. Ezt a három fázist Selye "alkalmazkodási-szindrómának" (Anpassungssyndrom) nevezte.

AKI ÁLLANDÓ FESZÜLTSGEBEN ÉL = VESZÉLYESEN ÉL!
AKI FESZÜLTSGÉ NÉLKÜL ÉL = NEM ÉL!
TALÁLD MEG AZ ARANY KÖZÉPUTAT!

Ezt a három fázist többé-kevésbé minden sztrezz kiváltja. Esetleg a harmadik kima-
rad. Ne felejtsük el, hogy a cseléddel való veszekedéstől egy súlyos betegségig = minden sztrezz! Tehát nem minden feszültségi állapot kerget végig mindhárom fázison, viszont alacsonyabb hőfokú feszültségek ellen is védekezünk, kisebb ingerekre is reagál. Sőt! ezeknek köszönhetjük állandó felkészültségünket és készenlétben álló ellenállóképességünket!

Selyének az a véleménye, hogy minden ember egy bizonyos alkalmazkodásra-képesítő energiakészlettel született. Ebből kell egy életen át gazdálkodnia! Ha idő előtt elpazarolja, korán megöregszik. Ha nyugalmasan éli le életét, tartaléka sokáig kitart. Bizonyítékul idézi az általa is meginterjuvált "legöregebb emberek" vallomásait. A világ bármelyik tájáról ez az egy azonos: egyikük életében sem volt sok izgalom és bosszúság.

Selye elvitathatatlan érdeme, hogy ezeket az igazán nem új, sőt közhelyként mindenki által jól ismert tényeket csoportosította, tudományosan alátámasztotta. Miután a figyelmet a sztrezzre - mint a mai kor egyik gyilkosára - felhívta, a kísérletezés, kutatás minden vonalon és egyre szélesebb skálában folytatódik és ismereteink újabb értékes anyaggal gazdagodnak.

AZ ÉLET A SOK SZTREZZTŐL ÓLOMSÚLYŰ LEHET!
KÉTSÉGBESÜNK ? VAGY TESZÜNK VALAMIT ELLENE?

(Következő számunkban: A veszélyreakció.
Egy lábujjáró kísérleti laboratórium. Anyagcserebetegségek és a feszültség, stb.)

APRÓHIRDETÉSEK

MAGYAR CSALÁD középkorú, magyarul tudó és kisgyermekeket gondozó, nem-bentlakó házzel rendelkezőt keres. Jelentkezni lehet:
Dr. Gyuricza Erzsébetnél, Av. Agami, 352, ap. 62, tel.: 549-8069.

10 ÉVES gyakorlattal magyar gépészmérnök elhelyezést keres, São Paulóban vagy Rióban. Leveleket "VASSZERKEZET" jelígre a Szerkesztőség címére.

VILLANYHUZALOK, VÍZ- ÉS GÁZCSÖVEK...

Kányádi Sándor

Villanyhuzalok, víz- és gázcsövek orozzák el függetlenségemet. A mindenható kapzsi kényelem újjászervezi idegrendszerem: automatizál, s beépíti a vágy egy-két célszerű transzformátorát, s leszereli és elszorvasztja, vagy kikapcsolja a többi vonalat. Fénnyel áraszt, fürdet és melegít, s redukálja bennem az emberit. Szolgává tesz Uram: a Kényelem, bilincsbe ver, bilincse: félelem. Mert mi lesz, hogyha a harmadik emeletről egyszer csak megszökik az áram, a víz, a gáz? — A vadak szintjére hull híres színvonalad? Villanyhuzalok, víz- és gázcsövek, bevallom, félek tőletek, munkálnak bennem az őrök hajótöröttet sejtető üsztrójk; le is nézlek, mint szolga az urát. Csiholtam kovát, hasítok uránt, kívántalak mindig, de félni nem féltem mostanig tőled, Kényelem.

(1965)

SZELLEMTUDOMÁNY

Sötétben tapogatózva

(Gondolatok Ernst Barlach: "Idegen bűnökktől megterhelten" című rajzához. Anneliese Bunge-roth: "Licht ist überall" című könyvéből németből fordította Mohai Szabó Béla)

Biztosan Te is ismered ezt a helyzetet: terveztél valamit, amihez mások is helyeslést, - sőt talán tetszésüket is nyilvánították. Úgy látszott, hogy minden jó és napnál világosabb. De mikor oda jutottál, hogy tervedet a gyakorlatban meg is valósítsad, hirtelen nemvárt akadályok gördültek eléd. Egyszerűen nem tudtál egy lépéssel sem előbbre jutni. Az volt a benyomásod, hogy valahonnét az egészet lefékezik, anélkül, hogy az igazi okra rá tudtál volna jönni.

Ilyen helyzet lehet az üzleti életben, - de egyszerűen az emberekkel való érintkezés során is.

És az ember nem tudja, hányadán is áll. Vajon csak a kedvezőtlen körülmények, szerencsétlen tényezők összetorlódása, - vagy valami más is közbejátszik? Valahol tévedtünk a számításainkban, vagy valami bal-lépést követettünk-e el? Vagy másoknak van ellenünk valami kifogása? A vetélytársaink akarják talán áthúzni terveinket?

Kérdés-kérdésre! És az ember mindenhol csak egy néma falba ütközik...

Senki sem akar egyenes, nyílt beszéddel kirukkolni. Vagy mindezt csak mi képzeljük be magunknak? Mert talán túl érzékenyek vagyunk?

Mindenesetre a "sötétben tapogatózunk". Valóban úgy érezzük, mintha a sötétben egy utat kellene megtalálnunk, melyet sehogy sem lelünk.

Az idézett képen az első alak elbretárt karokkal áll. Előre tapogat, de semmi kéz-foghatót nem talál, amibe bele tudna kapaszkodni. Nem talál semmi "támpontot", aminek segítségével tájékozódni tudna.

A kép, melyet Barlach rajzolt, egy elbeszéléshez készített illusztráció. Ki van ragadva a történet összefüggéseiből, de úgy tűnik nekem, hogy tökéletesen tükrözi azt a helyzetet, melyben gyakran mi magunk is vagyunk. Teljesen mindegy, hogy milyen formában: külső körülményeink szerint, - vagy lelkünkben. Hogy arról van-e szó, hogy önmagunkra eszméljünk, vagy a másokkal való érintkezésünk módjára. Hogy hivatásbeli ellentétekről van-e szó, avagy a környezetünkben beállott, - igazi, vagy csak be-képzelt, - magatartás-változásról irányunkba?

Egyre megy... Mindenképpen a sötétben tapogatózunk. Nem találunk egy szilárd pontot, amibe bele tudnánk kapaszkodni...

De, ... vajon a képen ábrázolt többi személy nincs-e épp ilyen helyzetben? Ezek is elbrenyűjtják a kezüket. Mert ők is a sötétben tapogatóznak.

Hát nem túlti-e el őket is a bizonytalanság-érzése?

Vajon embertársaink velünk szembeni magatartását nem éppen ez a bizonytalanság-érzés határozza-e meg?

A kép alkotója, Ernst Barlach ennek a képnek azt a címet adta: "Idegen bűnökktől megterhelten" (Vagy talán helyesebben: "Mások bűneitől megterhelten"). Ez a cím annak az elbeszélésnek arra a fordulata-ra utal, amelyet a kép illusztrálni akar. - De úgy érzem, ezt a címet a mi életkörülményeinkre is nyugodtan rá lehet vonatkoztatni.

Ki az közülünk, akit életében egyszer, - vagy máskor ne tettek volna bűnbakká? Mindegy, hogy joggal, vagy jogtalanul. Kisebb, vagy nagyobb mértékben...

Kire nem fogtak volt rá valamit. Talán meggondolatlanságból, vagy mások rosszmájúságából. Vagy, talán csak hanyagságból, könnyelműen, - vagy mások bizonytalanság-érzete következményeképpen. Vajon ezek a mások is nem tapogattak a sötétben éppúgy, mint mi magunk?

A sötétség nagyon kellemetlen, - megbor-zongtató. A sötétséget nemcsak a gyermekek, de a felnőttek is nehezen viselik el. De a legnehezebben lehet elviselni azt a sötétséget, amely a mi lelkünkben akar urrá lenni. Úgy el tud minket tölteni, hogy nem marad már hely semmi más számára. Nem talál már helyet bennünk a bizalom, a remény, - és még az sem, hogy önmagunkat valamire értékelni tudnánk. - Helyettük jön a félelem. Attól való rettegetés, hogy valamit elhibázunk.

Rettegés, hogy felszűlünk.

Rettegés, hogy elvesztjük erőnket,...
 hogy megöregszünk,... hogy többé-kevésbé
 értéktelenné válunk ebben a csak a telje-
 sítményeket értékelő világban...

Sötétben tapogatózunk. Megterhelve
 saját,- vagy idegen vétkekkel. Vagy egyszer-
 rűlen olyan büntudattal, amit mások terv-
 szerűen belénkszerűen ártottak.

Tudunk-e egyáltalán különbséget tenni
 igazi büntudat, vagy hamis önvád között?

Mi is sötétben tapogatózunk...

Hát nem így van?

És ekkor kérdések ébrednek bennünk a
 "miért?" valódi értelmét illetően.

A sötétben nem lehet sem az utat, sem a
 célt felismerni.

Mikor lesz már egyszer újra világosság?

Pusztán ilyen frázisokkal, hogy
 "Türelem!" - meg, hogy: "Bízzál.- majd jóra
 fordul minden" - és így tovább,... nem
 sokra megyünk.

A sötétben tapogatózunk és nem nyugszunk
 meg előbb - nem találjuk meg lelkünk békes-
 ségét, míg egy igazi támpontra nem leljük,
 amibe kapaszkodhatnánk.

Mert az ugyan nem nyújt vigaszt, hogy
 másokban ugyanez megy végbe...

Vagy - talán MÉGIS jelent valamit. Vala-
 mi reményt? Legalább is egy kis megkönnyeb-
 bülést attól a fűlősleges önmarcangolástól,
 vádló büntudattól, hogy mi egyedül vagyunk,
 akik vakon támpontot keresünk. Hogy az, aki
 éppen mellettünk áll, sokkal inkább keresi
 azt a bizonyos támpontot? - Talán megfog-
 hatjuk a sötétben egymás kezét? Talán
 egészen becsületesen kitárulkozhatunk egy-
 más előtt és bevallhatjuk egymásnak bizony-
 talanság-érzetünket? - Egymásnak segítséget
 kínálhatunk? Néven nevezhetjük és így hív-
 hatjuk egymást és így kölcsönösen támoga-
 tást nyújthatunk egymásnak?

Már ez maga jó kezdet volna.- Így aztán
 már képesek volnánk helyt adni a helyes
 mérlegelésnek: hogy pl. minden emberi
 tapasztalat szerint nincs olyan sötétség,
 melyet ne követne a világosság. Hogy minden
 éjszakát nappal követ és hogy minden
 borús, hideg tél után eljön a tavasz, a nyár
 és a nap melege.

De vajon igaz-e ez a mi életünkre vonat-
 koztatva?

Aki egy hóvihárban küzd a pusztaság létért,
 nehezen tud a nyárra, a napsugárra gondolni
 és nehezen tudja elképzelni, hogy rá is fel-
 derül a nap fénye-melege. A valóhelyzet áll
 az előttünk. Egész lényét igénybe veszi és
 nem marad benne hely egyéni számára!

Először hát a sötétség felett kell úrrá
 lennünk!

De,... ha a kép feliratát figyeljük,
 figyelemmel olvassuk, akkor felébrednek
 bennünk bizonyos gondolatársulások.

Azt mondja a cím: "Idegen bűnökkel meg-
 terhelten".

Valakit idegen bűnökkel terheltek meg
 egykor... és pedig éppen a MI bűneinkkel!

Akinek le kellett szállni a sötétségbe...
 MIÉRETTÜNK!

De,- aztán... - jól tudjuk - hűsvét reg-
 gelén a nagy kö elhengerült a sír
 szájáról.

A sötétségnek megtört a hatalma.

Győzött a világosság!

A hitnek, a reménységnek és a világot át-
 fogó szeretetnek a fénye!

És ez a világosság ott akar lenni
 mindenütt! - Még a mi lelkünk sötétségét is
 le akarja győzni. Még akkor is, ha ezt pil-
 lanatnyilag,- (vagy talán hosszú-hosszú
 ideig),- nem akarjuk, nem is tudjuk megér-
 teni.

De talán egy napon mégis elérhetjük,-
 feltéve, ha mi magunk nem AKARJUK a reményt
 és a bizalmat feladni. Ha mi magunk nem
 szűnünk meg mindennek az igazi értelme után
 kutatni - hogy ez a fény, ez a ragyogás ki-
 terjed - s még a mi szívünket is képes el-
 érni, mint annak idején a "kettős tüzes
 nyelvek".

Hogy ez a valaki egyszer leszállott éret-
 tünk a sötétség birodalmába, annak egyenes
 következménye lett az Isten Lelkének kitöl-
 tetése.

Talán megkockáztathatnánk a bizalmat. És
 pedig MOST, pontosan EBBEN A PILLANATBAN!...
 A bennünk lévő sötétség dacára. Hogy elin-
 duljunk a sötétségből a világosságba vezet
 úton!...

BRAZILIAI MAGYAR MÉRNÖKÖK,
 ÉPÍTÉSZEK és MŰSZAKIAK
 EGYESÜLETE

Szeretettel meghívja és várja tagjait,
 családjakkal együtt, valamint a kar-
 társakat, műszakiakat és iparosokat,

1982. március 27.-én
 du. 3 órai kezdettel

megrendezendő közgyűlésre. Cím:
 - Brazíliai Magyar Segélyegylet
 Av. S. João, 1588 - 2ª - sala 4 (SP)

BESZÉLGETÉS

Baghdadi találkozás

Kubinyi Ferenc

Baghdad, forró május. Állok a légkondicionált szoba hővőségében és a szálloda ablakából nézem a szomszédos szíri katolikus székesegyház modern, égbeszűkő tornyát. Mint minden magasbatorró építményt Iráqbán, ezt is a Chtesiphoni perzsa királyi palota 47 méter magas téglaboltívéről mintázták. Ez a harang-görbét, utánzó 25 méter magas betonhéj, a beleépített keresztrel szinte kiszűk ken az alacsony házak közül. A kereszt fénysze esténként egész Baghdadban látszik. Egy szóval nézem a katedrális és gyűjtöm az erőt, hogy megtegyem az oda vezető százméteres utat. Délután három óra van, a szieszta ideje. Az utcák néptelenekek. A meleg ötven fok körül járhat. A szálló kapujában fejbever a nap. A szíri plébánián azonban működik a hűtőberendezés. A fehér reverendás káplán készségesen ad felvilágosítást. A káld katolikus székesegyház címét szeretném megtudni. Hallottam, hogy a vasárnapesti istentisztelet templomi szertartás zenéje különlegesség számba megy. Magnetofonra szeretném venni – magyarázom a káplánnak.

– Hívja fel a parókiát – sziveskedik a fiatal szakállas lelkész – megmondják a kezdesi időpontot. A falra mutat, ahol az őszes baghdadi egyház száma sorakozik. Még az ujjával is megjelöli a számot. A vonal túlóldalán felveszik a kagylót. Milyen nyelven beszélhetek? Angolul vagy németül – kérdezem. – Ahogyan óhajt – érkezik a válasz két nyelven. Németül folytatom, hiszen a hajdani kolozsvári piarista gimnáziumban az atyák erre tanítottak meg jobban. Kéthetes angolnyelvvé élet után beáll a rövidzárlat. Nem jut eszembe az istentisztelet szó német megfelelője, a: Gottesdienst. Hogyan is mondjam? – serkentem magyarul az emlékezetet. – Hát mondja magyarul! – nevet a beszélgetőtársam a kagylóba. A meglepetéstől megmarkolom az asztal szélét. Azután kis szűnet és újra bemutatkozom, de mostmár magyarul.

Érdeklődöm, hogy ki beszél a vonal túlsó végén?

– Dr. Nyáry Ernő, a baghdadi római katolikus érsek – hangzik a válasz – a káld plébánia helyett az én számomat tárcsázta.

A szerencsés téves tárcsázás miatt, aznap este nyolc órára szölt a meghívásom az érseki rezidenciába. A forgalmas körútról egy csendesebb mellékutcaiba fordulok be. Vilálanegyed, a pálmák felett hold, híg fényében betűzöm a kertkapuk réztábláit. A zöld gyepszőnyeges kertek mélyén sok a fehér falú egyházi épület. Apostoli nunciatura, apácázárda, szerzetes kolostor. Az érseki rezidencia egyemeletes. Bizánci elemekkel kevert mór stílusú loggiájáról nyílik a lépcsőház. Az emeleti dolgozószobában az érsek fogad. A terebben zömmög a hűtőberendezés. Házigazdám ellenőrzi a hőmérsékletet.

– Huszonöt fok idebent – csóválja a fejét – hirtelen tört ránk a meleg. Én is tegnap váltottam fel a fekete reverendát fehér színre. Ez a nyári öltözetem – mutatja. Azután a hűtőszekrényhez lép és a hideg sörrel elpárasodnak a poharak. Kattannak az öngyűjtők. Az érsek elhárítja az amerikai cigarettát. A méregerős Gitanes-t szívja. Először természetesen véletlen találkozásunk és a nyelvek a beszédtema. Lassan elfeledem, hogy a Tigris partján, az iraqi fővárosban, a katolikus egyházfővel ülök szemben. Diákorom adomáztató plébános bácsijává alakul a kép. Az sem zavar, hogy az asztalon a mesélő házigazda előtt nem dohányos szita áll tajtékipipával, hanem a komisz francia cigarettá, és elektromos szikráttól lobban a gázöngyűjtő. A harmatos oldalú, pincehideg, más boroskancsót holland dobozos sör helyett teszti. A történet is más. Szereplői nem tartoznak a nyírségi kisváros honoráciorai közé, de az előadasmódja, a lassú tempójú, kaccantásokkal tördelt ízes magyar beszéd a régi parókia hővös szobájából való.

– Az új magyar nagykövet – kezdi házigazdám a történetet – bemutatkozó látogatáson volt az apostoli nunciusról. Angolul beszéltek, de mindketten érezték hogy nem szívesen társalognak ezen a nyelven. Így azután a nuncius pár perc múlva így szölt:

– Exellenciád hol végezte az iskoláit?

– Budapesten és Moszkvában – válaszolta csodálkozva a nagykövet.

– Moszkvában? – derült fel a nuncius arca – Dehát akkor miért nem beszélünk oroszul? – kérdezte a legtisztább pétervári kiejtéssel.

— No ezután — szív nagyot a cigarettájából az érsek — véget ért a látogatás és a nuncius kikisérte a vendégét. Én éppen hozzá igyekeztem. Az ajtóban találkoztunk Bemutatás.

— A Magyar Népköztársaság nagykövete — a baghdadi római katolikus érsek. Természetesen váltottunk néhány szót. Világos, hogy a nagykövet angolul kezdte.

— Ugyan ne fáradjon exellenciád — mond — tam, — mindkettőnknek kényelmesebb lesz, ha anyanyelvünkön beszélgetünk. Elképzelheti a meglepetést — fejezi be nevetve a történetet a házigazdám. Azután elövettem a mikrofont és elkezdődött a beszélgetés.

— Ha az elején kezdem, akkor nagyon mesz szíre kell visszatekintennem. Most 71 éves vagyok. Túrócszentpéteren születtem. Trianon után ez a község Csehszlovákiához tartozott. Középiskoláimat Nagyszombatban, Pécsen, Vácott végeztem el. Érettségi után végzős mérnök szerettem volna lenni, de az ábrázoló geometria miatt nem vettek fel. Így hát beiratkoztam a bécsi Külkereskedelmi Főiskolára, holott semmi vonzást nem éreztem a kereskedői pálya iránt. Két évet, a diploma után, szolgáltam a Csehszlovák hadseregben is. Egészen tűzérhadnagyig vittem fel! Ekkor már kezdtem elhivatottságot érezni a papi pálya iránt és vendéghallgatóként felvettem a filozófiát is. Azután állást kerestem. Végül is, mert franciául fiatal ember korom óta jól beszéltem, Párizsban kaptam állást. Az első nyáron — mint minden francia fiatal ember — kerékpáron indultam vakációra. Átkerkeztem egész Franciaországon, végül is Lourdesbe érkeztem. Ott szilárdult meg bennem végképp az elhatározás, hogy szerzetes leszek. Ott Lourdesben spanyol zarándokok közé kerültem. Ekkor fedeztem fel, hogy mit jelent nekem a kegyelem és a lelki élet. Feltettem magamnak a kérdést: hová tartok? A kérdésre ott kaptam választ. Ez volt az én "pálfordulásom". Beléptem a Lilles-i karmelita rendházba. Ott tettem fogadalmat és ott végeztem el a teológiát is. 1937-ben szenteltek fel. A fontainebleau-avoni rendházba kerültem, a fiú kollégiumba, prokurátorként. A második világháború kitörésének évében megválasztottak a zárda priorjává. Azután következett a német megszállás. Soha nem felejttem el azokat az éveket. Németországból menekült gyerekek voltak a kollégisták között. Valaki feljelentett bennünket. A Gestapo végigkutatatta a rendházat. A gyerekeket elhurcolták. Az igazgató páterrel együtt letartóztattak bennünket. A gyerekeket a németek megölték és közülünk is

egy páter Mauthausenbe került. Azután az ellenállás kiszabadított. Az illegalitás következett. Kollaboráns nem akadt a karmelita atyák között. Egészen 1956-ig töltöttem be a priori tisztet. Ekkor neveztek ki a baghdadi misszió főnökének. Hogy miért éppen rám esett a választás? Azt hiszem azért, mert ez a megoldás volt a legésszerűbb. A karmelita rend elmélkedő, szemlélődő szerzet. A baghdadi misszió irányítása nagy anyagi felelősséggel is jár. Nekem tanulmányaim miatt — külkereskedő vagyok — képességem van a praktikus orientációra. 1976-ban püspököknek neveztek ki. Egyúttal, mert előzőm visszavonult, elláttam az apostoli adminisztrátor tisztet. Két év múlva érkezett meg Rómából az érseki kinevezésem. Azóta napjaim a gazdasági ügyek intézésén kívül úgy telnek, mint akármelyik magyarországi plébánosé. Keresztelek, esketek, temetek. Mint érsek csak akkor fungálok, ha papot szentelek, vagy bérmelek. Látogatom a híveimet. Igyekszem lépést tartani az egyre változó művészettel. Sokat olvasok. Diákkoromban koncertekre költöttem az egész zsebpénzemet. Erre itt ritkán kerül sor. Messze esünk akár Magyarországtól, akár Franciaországtól. A kedvenc íróim Petőfi és Arany. Életemben ők jelentették nekem elsősorban az irodalmat. Most már félve veszem kezembe a köteteket. Olvasásuk közben mindig elfog a honvágy, ami öregembernek sokkal elviselhetlenebb, mint egy fiatalnak. Petőfi és Arany a világ költészetének csúcsa. Nincs hozzájuk mérhető. Általuk kötődik a hazához, a földhöz és a földhöz az ember. Harminc év után voltam először odahaza. Családomat, öcsémet és gyermekeit látogattam meg. Ifjúságom fehér tündérvárosa Budapest — szürke lett. Talán az autóbilok gázai okozták? Vác, Pécs még mindig hangulatos kisváros. Budapest túl nagy lett. Az emberek rohannak és még a beszéd is felgyorsult. Nagyon figyelmem kell, hogy megértssem. Sajnálom a régi kávéházakat. Milyen szépek és hangulatosak voltak! A diák zsebéhez mérten sem kerültek sokba. Most szűk kis eszpresszók vannak.

Talán ebben az évben újra hazalátogatok. Remélem az időpont nem ütközik a római elfoglaltságommal. Összefoglalásul szeretnék még megmutatni önnek valamit. Itt van a falon az érseki címerem. Baloldalán a kereszt és Karmel hegye, hiszen életem nagyobbik részét a karmelita rendben töltöttem el. Jobb oldalon a Duna a Várral. Ez az ifjúságomra emlékeztet. A három félhold arra, hogy mohamedán országban élek. Az egészséget a Rosa Mística — a szeretet koronázza. Végül a Szent Pál idézet: "Ne légy nagyra való, és ne vágyakozz a magasba, mert kis dolgokban találod meg az örömet".

Bartók Béla

Koszka Árpád

III. (befejező) rész

"A Kékszakállú herceg vára c. misztériumot 1911. márciusától szeptemberig zenésítettem meg. Ez az első színpadi és egyúttal vokális művem."

Az asszonyfaló Kékszakáll története nagyon régi. Hőse a monda szerint hét feleségét űlte meg. Valójában a Don Juan-legenda egyik rokona és azzal együtt egyike az európai művészet legtöbbet feldolgozott témáinak. A társadalmi törvény és erkölcs kereteit széttepő Don Juanban, Kékszakállban a múlt és jelen század bomló, individualizálódó polgári társadalmának gondolkodója és művésze is szívesen kereste bennük a társadalomból kiszakadt, szorongó, árva lelkének társát.

Balázs Béla, a szegedi származású szövegkönyv-író, mint művelt költő, filozófiában és pszichológiában jártas ember, a francia szimbolistáktól örökölte a témát. Így, misztériumban az áttörhetetlen emberi magány tragédiáját testesíti meg. A történetés belső, pszichológiai színpadon folyik le, ezért misztériumi a műfaja. Ha a középkori misztériumok a makrokozmosz, a világmindenség színpadán játszották le az ember tragédiáját, elbukásának és megváltásának történetét, a modern pszichológus szimbolista a mikrokozmoszt, az emberi lelket avatja színpaddá.

"Szemünk pillás függőnye fent,

Hol a színpad, kint-e, vagy bent?"

- kérdi a prológ s kimondatlanul is felel a kérdésre. A Kékszakállú herceg vára nem más, mint a zárt, feltörhetetlen emberi lélek. Balázs Béla szerint mi magunk vagyunk a kékszakállú hercegek a várban, megannyi rablólovag, akik mások lelkének, könnyének, vérének kiszípolozásával, kincseinek elrablásával építjük fel világunkat. Vérben szerzett kincseinket zárt ajtók mögött őrizgetjük sötét várunkban, s csak az válthat meg a magunk börtönéből, ha valaki űn-

zetlenül és áldozatkészen szeret. Az űnzetlen szeretet feltétele az, hogy ajtainkat kinyitogassuk, egész titkos kincstárunkat elébe tárjuk a szabadító másoknak. De éppen a titok teljes megismerése, a vár birtokba vétele közben a szabadító maga is a titok egyikévé válik, belül reked a várkapun, rabnak a börtönébe, a megelözött szabadítók mellé. A kietlen, véres-könnyes várba és rabjaira újból reménytelen sötétség borul, a búvárs kör bezárult és foglyait nem engedi el. De a szerelmi probléma minden valószínűség szerint csak szimbóluma egy mélyebben fekvő kérdésnek: a társadalmi válságok megrázkódtatásában élő, elidegenedett egyén magány-problémájának, "megváltás sóhajának", kétségbeesett viaskodásának. A Kékszakállú herceg tehát az elidegenedett modern ember tragikumát sejteti, aki a társadalmi viszonylatok béklyóiba kötözve hasztalanul próbálkozik kitörni saját magányából.

De tulajdonképpen mit is jelentett Bartók számára ez a magány? A férfimagányt? A századforduló értelmiségének magányt? Úgy tűnik, hogy ezek mellett kezében a monda személyes perspektívát kapott.

A kékszakállú herceg formája mintegy űnarcképpé, a művész szimbólumává vált. Az átlagnál ezerszeresebben átélt társadalmi magány készítette Bartókot arra, hogy ilyen végtelenül állítsa szembe az opera két hőst. Ezért torzult el a nő alakja értelmetlenül féltékeny, űnző asszonnyá, és ezért magasodott a férfi-szimbólum a magányos tudós teljesszívű típusává az opera színpadán.

A zenei értelmezés szerint a férfi-nő ellentétét áthatja, átszínezi a férfi csalódásának, a művész társtalanságának drámai motívuma. A polgári szerelem válságát a művészi magány tükre tragikus, megoldhatatlan kérdéssé nagyítja: mennyire azonos utakat tapos a megfoghatatlan szerelmet kereső és a nagyszerű álmokat űző művész...

A kékszakállú herceg vára komponálásának idején Bartók kései stílusának majd minden elemét tartalmazza. A népdallal találkozásától Debussy stílusa utóbbi megismerkedésén át vezetnek egy olyan sajátos zenei nyelvezet kialakításához, melyet aztán élete végéig magáénak vallhatott. Az opera "parlando" dallamvilága javarészt a magyar népdal régi stílusú, űtfokú rétegének ereszkedő jellegéhez idomul, s bár mentes minden idézettől, egyik-másik dallama hangvételét

és szerkezetét tekintve eredeti népdalnak is beillenek, mint például a bevezető zene basszus unisono, a hatodik kép (kőnyek tava) siratóhoz hasonló, vagy az utolsó kép (régii asszonyok) egyik dallama, mely bihari román népdal-intonációt idéz. Ritmikája is aláveti magát az általános "parlando"-jellegnek, és hűlen követi a szöveg prózai követelményeit.

Ilyen értelemben Bartók munkája valóban úttörő munka, mely éppen az operán keresztül teremtette meg a magyar enek-beszéd operai stílusát. A mű harmóniavilágának megalkotásával Bartók ugyancsak a magyar régi stílusú, pentaton jellegből indul ki.

Az opera zenei-formai és hangnemi felépítése tükrözi talán leghívebben Bartók koncepcióját, melyben minden a helyén áll: az ötödik ajtó nagyjából a szerkezeti középpontján, a szimmetria tengelyében áll a drámanak: a formái emelkedő ágán két-két ajtó egy egység. De ezen a nagyjából szimmetrikus íven belül kínál a szöveg egy másik szerkezeti tengelyt is a zenei megvalósításnak: a két szereplőnek az utolsó pillanatig fokozódó, a hetedik ajtó előtt leghevesebb drámai konfliktusát. A két szerkezeti elv ellentmondását külsőleg az érzékelteti, hogy a hatodik és a hetedik ajtó felnyílik ugyan, de feltárlásától nem világosabb, hanem sötétebb lesz a várban.

Ez a szerkezeti keret szabta meg a zenei kifejezés és ábrázolás esztétikai eszközeinek elrendezéseit is. A legkülső réteg, a közvetlen hangutánzások, illusztratív hatások zenei eszközei a szerkezeti tagok határain, választó vonalain szólnak meg. Ide tartoznak a dörömbölések, sőhajok, kulcscsikorgások, léptek közvetlenül akusztikus, szemléltető zenei másai. A zenei illusztráció mélyebb, tartalmibb, és programatikusabb réteget használja fel Bartók az egyes ajtók tablójának megmintázásához. A kőnyek kamra tűzének sustorgása, a fegyveresház katonás trombitahangja, a kincstár ékességeinek vibráló aranyfénye, a rejtett kert hűvös, zöldesen remegő természetzeneje után a széles birodalom kápráztató napfényét az egész zenekar vakító dūr-akkordjainak áradata sugározza ki az ötödik ajtóból. A kőnyek tavának csendjét csak néha borzolja fel egy-egy hűvös futam rendülése, itt már a zenekar fényereje is sokkal kisebb.

Az ajtó-képek zenéje sok szállal fűződik a népzene dallamosságához, hangrendjéhez. A fegyveres kép trombitahangja az öt-fokú hangsorba igazodik, a harmadik és negyedik ajtó fényét pedig az a bő kvartú, lídes hangsornak a természethangja adja, amelyet a román népzene felfedezésével ismert meg Bartók.

"A magyar népdalból egy más, mélyebbgyökerű, elhasználatlan magyarság, szűzi tiszta levegő árad, olyan, mint a székely fenyveseké, amelyek közé szorultan megmaradt valami egy-, valamikor országot átfogó, monumentális erejű élet-áradatból", említi Kodály Zoltán az opera bemutató előadásának alkalmából. Hét esztendőnek kellett eltelnie, míg a budapesti operaház színpadán 1918-ban, Bartók pentaton opera dallamára szétnyílt a függöny. Akikhez szólt, még nem lehettek jelen, akik jelen voltak, azok "ellen" íródott...

A FÁBÓL FARAGOTT KIRÁLYFI

Balázs Béla szövege 1912-ben jelent meg. Egy királyfiról szól, aki vándorútján, egy erdőben, patak partján, virágos kert közepén egy királylányra bukkan. A királylányt épp akkor űzte vissza palotájába a természet tündére. A királyfi be akar jutni a királylányhoz, de erdő, patak útját állja. Erre

fabábot farag, felékesíti palástjával, koronájával, még a haját is levágja és ráakasztja. A csel sikerül, a díszes bábu valóban lecsalogatja a királylányt, de az már most csak a fabábal tőrődik.

A szerelmes királyfi kifosztottan, vetkezetten hiába áll eléje, a királylány irtozva fut a fábuhoz. Az meg - a tündér parancsára - megelevenedik, félelmes démoni táncba kezd. A királylány táncba megy vele, az összetört, csalódott királyfi magára marad.

Bánatán a természet megkönyörül. A tündér szavára hódolnak elötte fák, virágok, koronája helyett koszorúval, palástja helyett virágköntőssel ékesítik. Közben a fabáb, mint a lejárt játékszer csetlik, botlik, a királylány ráun. Mostmár észreveszi a királyfit, menne is hozzá, de a természet eröi most ö akadályozzák. Csak akkor lesz méltó a királyfi szerelmére, amikor ö is, bñnbánóan, önként válik meg koronájától. A természet végül mindkettőjüket magához emeli.

Maga Balázs Béla adta a darab szimbólikájának a megfejtését, vagyis a "művész tragédiájára" gondolt. "A fababa, amelyet az én királyfim készít azért, hogy ö jelenítse, hirdesse a királykisasszonynak, az a művész alkotása, melynek ö mindenét odaadja, míg kész a mű, ragyogóan és tökéletesen, de a művész kifosztva és szegényen marad. Arra a művész tragédiára gondoltam, mikor az alkotás riválisa lesz az alkotónak és arra a fájdalmas dicsőségre, mikor az asszonynak jobban tetszik a vers a költőnél, a kép a festőnél.

Bartók ezúttal is valami mélyebbet és egyetemesebbet valósított meg a szövegből, mint amit Balázs értelmezése elárul belöle. A zeneszerző ugyanis ismét a "kékszakállú" misztériumszínpadára vitte az ember legmélyebb kétségeit. Amott a teremtésből kirekesztett magányos ember tragédiáját foglalta zenébe, emitt sem adhatta olcsóbban. A teremtésben megdicsőült ember himnuszát vetítette ki ugyanakkora kozmikus színre.

Erre ösztönözte a két darab formai felépítésének hasonlósága. Balázs Béla a kékszakállúhoz hasonló szimmetrikus építménybe szerkesztette a fabölfaragott királyfit is. Amaz a sötét vár mélypontjából emelkedik az ötödik ajtó legfényesebb csúcsáig, majd hanyatlik vissza újból a sötétbe. A táncjáték, fordítva, fényes természeti képpel kezdődik, fokozatosan sötétedik a mű felénél magára maradó királyfi bánatáig, majd újból kívülá gosodik a kezdeti ragyogásig.

Bartók számára ez a szerkezeti hasonlóság arra adott alkalmat, hogy a két művet a puszt

ta könyvdrámákból ki nem világító tartalmi szálakkal fűzze össze. Már az első hangok elárulják, hogy az elénk táruló tájkép azokra a vidékekre vezet, amelyekre a kékszakállú várából egy-egy szűk ajtón leshetünk csak ki. A negyedik virágoskertjének gazdag színeiben, de az ötödik ajtó ragyogásával tárul elénk a széles birodalom, mindnyájunk birodalma, az egész természet. Ebbe fér meg királyfi és királylány a darab végén.

Ezt az összefüggést így magyarázta meg Kodály az értetleneknek a két színpadi mű 1918-as együttes bemutatója után; "A táncjáték az opera vigasztalan adagio-ját egy játékos, mozgalmas allegro ellentétével egyensúlyozza. A kettő együttes, mint egy óriási szimfónia két tétele simul egybe. S akik Bartók fő eredményének az atonalitást tartják: ugyan vegyék már észre, hogy mind a két műnek visszatérő alaphangneme van, akárcsak egy Mozart-operának."

A fábólfaragott királyfi bemutatója Egisto Tango vezényletével 1917. május 12.-én történt. Páratlan sikert hozott: meghazudolta a vészmadarakat.

A Fórum című folyóirat így írta le a sikert: "Az utolsó taktus után másodpercekig halotti csend volt a nézőtéren. Egyetlen taps se, de egy püsszegés, egy fütty se hallatszott. Lát hatatlan roppant mérleg ingott meg erre és arra... Aztán a karzaton robbant ki a taps és ujjongás, és mint a lavina szakadt le a páholyokra, földszintre és magával sodorta a sajtósöpredéket is. Sok kritikát kellett azon az éjszakán átírni".

Bartók Egisto Tangónak, az Operaház akkori kitűnő olasz karmesterének köszönhetette a nagy sikert. Ezt maga is világosan belátta, mert "Önéletrajzában" ezt írta "...megérhettem végre, hogy egy nagyobb művemet. "A fábólfaragott királyfi" című táncjátékot Tango Egisto karmester vezénylete alatt zenéileg kifogástalan előadásban hallhattam".

Tango azzal kezdte, hogy hetekig tanulmányozta a partitúrát, majd harminc próbát harcolt ki előadásához. Csupa hallatlan dolog az Operaház gyakorlatában! Leveleiben Bartók is csak a legnagyobb elragadtatás - tőle szókatlan - hangján emlegette "a legjobb karmester"-nek, akivel addig dolga volt.

Mindenesetre, már a táncjáték sikeres előadása után bizonyos volt, hogy az Operaház a jövő évadban "A kékszakállú herceg várát" is műsorára tűzi, s a két mű egy este hangozhat el, ahogyan szerzőjük szerette volna. Bartók régi vágya 1918. május 24.-én teljesült, amikor Tango egy este vitte sikerre operáját és táncjátékát.

De az esztendő legnagyobb sikerének Bar-

tők mégsem ezt tartotta, hanem azt, hogy "sikerült egy elsőrangú kiadócéggel hosszabb időre szóló megállapodásra" lépnie. Ez a cég bécsi Universal Edition kiadó volt, ettől kezdve Bartók műveinek egészen a második világháború elejéig kiadója.

AZ ÉRETT KOR

Az 1919-1920-as évek magyar politikai helyzete, a hazafiatlansággal vádoló sajtókampányok Bartók ellen, a fegyelmi eljárások Kodály és Dohnányi ellen, az elválás első feleségétől és a házasságkötés Pásztori Dittával 1923-ban: Ezek a körülmények formáló hatással voltak a zeneszerző termésére. Ennek az érésnek a szüretet hozta meg az 1926-os termő év, zongoraműveinek csodálatos bősége.

Az új zongoraművek (a Szonáta, a "Szabadban" c. sorozat, a "Kilenc kis zongoradarab", Mikrokozmosz I. Zongoraverseny, "A három Rondó Népi Dallamokkal) sorozatában Bartók új hanggal, új zeneszerzői magatartással lépett nyilvánosság elé, amely a korábbi eredményeket (Két portré zenekarra - 1911 I. Vonósnégyes-1909., Allegro Barbaro-1911. Négy zenekari darab-1912) szigorúbb, barokk mintákon érlelt szintézisbe foglalta. Ebben a szellemben születtek 1927-ben a Csodálatos Mandarin és a III. Vonósnégyes; 1928-ban a IV. Vonósnégyes, (amely első díjban részesült a philadelphiai Musical Fund Society pályázatán), 1930-ban a Cantata Profana, 1931-ben az V. Vonósnégyes és a "Népzenénk és a szomszéd népek zenéje" című tanulmánya, 1936-ban a "Zene húros hangszerekre, ütőkre és celestára"; 1937-ben a "Szonáta két zongorára és ütőhangszerekre" és 1938-ban a Hegedűverseny.

Az ausztriai hitleri megszállás 1938-ban, majd a csehszlovákiai 1939-ben; az egyre nehezebb viszonyok a német szerzőjogi intézet és Bartók között, az édesanyja halála 1939-ben: Mindezek a fordulatok napirendre tűzték Bartók emigrációs terveit.

1940. október 8-án tartott búcsúhangverseny után, okt. 20-án hajóra szállt az Egyesült Államok felé.

Az elhelyezkedés, létalapítás gondjai közben teljesítették feleségével együtt az előre lekötött hangversenyeiket. A gyérülő hangverseny alkalmak nem látszottak megfélemlítő létalapnak. A súlyosbodó anyagi gondok közben a Columbia Egyetem népzenei megbízása segítette: négy féléven át végezte Bartók a Parry-féle juhoszláv népzenei gyűjtemény lejegyzését, sajtó alá rendezését. Ekkor már

a még meg nem állapított leukémia tünetek bántották a zeneszerző egészségét. A tengerparti nyaralások átmeneti javulásokkal kecsegtették, de a láz újra és újra jelentkezett.

Bartók utolsó nyilvános szereplése 1943. január 21-én New Yorkban zajlott le. Februárban kórházba szállítják. A sok látogató közül, Szergej Kuszevickij karmester egy darabot rendelt nála. Bartók erőtlensége ellenére, a karmester az asztalon hagyta az erre szánt összeget. A beteg zeneszerző ettől a bizalomtól újra erőre kapott. Pár nap után hazament a kórházból és pár hónap alatt megírta életének egyik legnépszerűbb művét: a "Concerto zenekarra", ami tulajdonképpen öttételes szimfónia. A barokk "concerto"-műfaj elnevezését álnévként viseli, mint sok más társa Bartók életművében és a korszak egész zeneirodalmában.

Bartók maga is "szimfónia-szerző" alkotásnak nevezte: a különböző hangszerek és hangszercsoportok szőlisztikus, virtuóz kezelésében jelölte meg a címválasztás okát. Bevallotta az volt hát a célja a művével, hogy hatásos, reprezentatív előadási darabhoz juttassa a megrendelő bostoni szimfonikus zenekart.

A Kossuth szimfónia (v.ö Szóval 1981. novemberi számát) óta, a "Concerto" talán az egyetlen Bartók-mű, ahol maga a zeneszerző utal magyarázó szövegében a kompozíció programszerűségére: "A mű hangulata — eltekintve a tréfás második tételtől — egészében az első tétel és a harmadik gyászos siratóénekének sötétségéből az utolsó élet-igenléséhez vezető fokozatos átmenetet valósítja meg". Fricsay Ferenc megerősíti és aprólékosan leírja ezt az általános megfogalmazást. Szerinte a Concerto szerzőjének gondolatai valóban Magyarország szomorú sorsa, elnyomása körül forogtak.

Ezért talán nem túlzás befejezésül még egyszer Bartókot idézni: "Én részemről egész életemben minden téren, mindenkor és minden módon egy célt fogok szolgálni: a magyar nemzet és a magyar haza javát" - 1903.

Bartók Béla 1945. szeptember 26-án a New York-i West Side kórházban hunyt el.

Forrásmunkák: 1) Ujfalussy József, "Bartók Béla" - 3. kiadás. 2) Csíkvári Antal, "Zenei kistükör" - 2. kiadás. 3) Bónis Ferenc: "Visszatekintés: Kodály Zoltán - Összegyűjtött írások, beszédek, nyilatkozatok. 4) László Ferenc: Bartók dolgozatok. 5) Piller Gedeonné: Bartók Béla: halálának 25. évfordulóján (São Paulo).

A magyar-portugál szótár margójára

Rónai Pál

Nagy fontosságú kulturális esemény Dr. Király Rudolf MAGYAR-PORTUGÁL KÉZISZÓTÁR c. művének megjelenése a budapesti Akadémia Kiadónál. Minthogy a PORTUGÁL-MAGYAR KÉZISZÓTÁR már 1978-ban megjelent, ezzel két kötetben teljessé vált ez a nélkülözhetetlen segédeszköz, amelyre mi, brazíliai magyarok évtizedek óta várunk.

Az eddig készült jöszándékú, de tökéletlen kísérletek még csak nem is említhetők egy napon ezzel a rendkívüli hozzáértéssel és gondnal véghezvitt munkával. Dr. Király Rudolfban - aki először olasz és spanyol nyelvkönyveivel tette nevét ismertté - a hivatott filológus vállalta magára, hogy hidat verjen a magyar és a portugál/brazil kultúrák közé s ezt a törekvését teljes siker koronázta.

A portugál-magyar rész a Portugáliában beszélt nyelvet veszi alapul, de közli a portugál nyelvnek csak Braziliában használt fontosabb szavait is. A kötet bevezetése terjedelmes tanulmány, amely a szócikkek elrendezéséről, a kiejtés fonetikai átírásáról, a szóképzés módjairól, a Portugáliában és a Braziliában használatos kiejtésről és helyesírásról tájékoztat, egyben megadja a szótárban használt rövidítések és jelek jegyzékét, míg a kötet végén a portugál rendhagyó igék teljes konjugációját találhatók.

Egyszeri beleolvasás elegendő annak megállapítására, hogy ez a szótár nemcsak egyszerű ábécé-rendes szóhalmaz, de a modern lexikográfia módszereivel készült, meglepően teljes regisztere a mai portugál nyelvnek. Nemcsak az egyes szavak magyar megfelelőjét találjuk itt meg, de az azokhoz tartozó legfontosabb kifejezéseket is. Példaképp' hadd idezzük a bico címszó alatt megadott frazeológia egy részét: bico de gás; não abrir o bico; bico calado; bico de pena; desenho a bico de pena; bico de pé; bico de peito; chapéu de três bicos; jogar um pau de três bicos; jogar com pau de dois bicos; molhar o bico... mindezek a kifejezések ott állnak pontos magyar fordításukkal együtt s ez a jegyzék még korántsem meríti ki a címszó anyagát.

(A Braziliában élő magyar olvasó első látásra nyilván furcsállni fogja a címszavak mellett szereplő fonetikus átírást, amely a portugáliai kiejtést tükrözi; a brazil kiejtés jóval kevesebb nehézséggel jár s ezért a szerző megelégszik azzal, hogy a könyv elején általános szabályokban foglalja össze.)

Dr. Király pontosan feljegyzi és értelmezi a mindennapi brazil valóság olyan jellemző fogalmait, mint exame vestibular; sinale de trânsito; imposto de renda; certidao de idade; salário mínimo; pedir carona, stb. Erdemes megfigyelni, milyen természetességgel fordítja magyarra a portugál nyelv legkifejezőbb ún. idiomatizmusait: saber de cor e salteado; "a kisujjban van", Tenha modos; "viselkedjék rendesen, não ter nada com o peixe"; "nincs közze az ügyhöz", estar pela hora da morte; "mégdrága", deixe isso por minha conta; "ezt bízza csak rám"; stb.

Említsük még meg, hogy a szótárban - a legtöbb hasonló munkától eltérően - a caricoca, candango, gaúcho, paulista, paulistano szerű földrajzi melléknevek is szerepelnek.

Átterve a most megjelent magyar-portugál részre, első sorban az tűnik fel, hogy az elsőt kb. 15 %-kal nagyobb terjedelmű, ami annak tulajdonítható, hogy nemcsak a legszókásabb magyar szóösszetételeket hozza, amelyeknek portugálban többszavas kifejezés felel meg (mint pl. bérmentes - franco de porto; boncterem - anfitatro anatómico; fogyókúra - cura de emagrecimento; kukoricacsó - espiga de milho; stb.), de igen sok magyar szólásmód és közmondás portugál megfelelőjét is közli, így: itt van a kutya eltemetve - aqui é que a porca torce o rabo; vizet prédikál, bort iszik - faça o que eu digo, não o que eu faço; sok beszédnek sok az alja - quem muito fala, pouco acerta; jobb ma egy veréb, mint holnap egy tuzok - mais vale um pássaro na mão, que dois voando, stb. - úgyhogy a szótár még olvasmányoknak is szórakoztató.

Tegyük hozzá, hogy se szeri, se száma az otthoni közkeletű, népszerű szavaknak, mint bliccel, puskázik, megpumpol, drukcol, stréber, maszek.

Ennyi mutatóanyag talán elég arra, hogy meggyőzze olvasóinkat a két kötet gyakorlati értékéről. Joggal mondhatjuk, hogy nélkülözhetetlen munkáról van szó, amely megkönnyíti használója életét. Szerzőjét joggal illeti a dicséret és a köszönet.

Nova Friburgo, 1982. február

CSERKÉSZET

A Zrínyiék jelentik...

Február 2.-án reggel kilenckor a Zrínyi kiscserkészek elindultak az Arany János táborba. A tábor az "Erdély" cserkészparkban volt, Figueira Brancán.

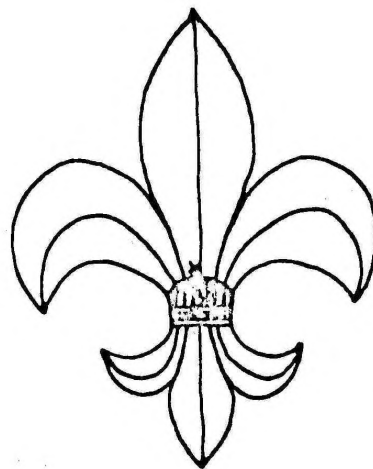
Miután elrendeztünk mindent és megebédeltünk, sportjáték következett, melyben a gyerekek megmutatták ügyességüket és erejüket. Vicces volt, hogy a vezetők nem játszottak ugyan, de a drukkolásba mégis beleizzadtak.

Mind a négy órs készített órsi zászlót s a következő reggelen azon versengtek, kié volt a legszebb. Nem is volt könnyű a döntés, mert a kis hibákat leszámítva, egyik szebb volt, mint a másik. Minden napra sok játék és verseny jutott, mint például a stafétajáték, a rohampálya, népi játékok és még egy nagy séta, ahol boszorkánnyal is találkozottak, aki három feladatot osztott a sétálókra.

A tábor legizgalmasabb eseménye a varázs erdő volt, melyben a nagy fák között megjelentek tündérek, katonák, királyok, királylányok - még a vasorrú bába is.

A mindennapi zápor dacára egész nap mesz szírből hallatszott a nagy tető alól jövő sikongás, nőtázás és szavalás. Érezni is lehetett, hogy minden gyerek pompásan töltötte el ezt az időt.

Bálint Incike

Február 15.-én a 64. Zrínyi Péter f.c.s. cs. nagycserkészei a guarapirangai víztárolónál tartottak vizigyakorlatot, melyen résztvett néhány segédtsízt, köztük a parancsnokunk, Geőcze Zoltan is.

E vizigyakorlat eszközei egy kenu és néhány kajak volt. Az alapvető evezési ismereteket sajátítottuk el, ami abból állt, hogy a már gyakorlottabb evezők elindultak, ki-ki egy kajakkal és mindenkit megtanítottak a kajak egyenesben tartására.

A délután folyamán vízből-mentést is gyakoroltunk úgy, hogy önkéntes jelentkezők "felborultak" kajakostúl, társaik pedig a csónakot kiürítve visszasegítették a vízbe fordultakat.

Szép napsütéses időnk volt, jól szórakoztunk, kellemesen töltöttük el ezt a délutánt.

Bianco Frédi

CONFETTARIA "ODEON"

MAGYAR CUKRÁSZDA

HÁZI MAGYAROS SÜTEMÉNYEK

DOBOS TORTA
RIGÓ JANCSEI
MANDULA TORTA
SOMLÓI GALUSKA
KRÉMES BÉLES
TÖRÖS BÉLES
POZSONYI KIFLI
DIÓS BEIGLI
MÁKOS BEIGLI
ALMÁS RÉTES
MEGYES RÉTES

Tel: 258-5930

R. Maria Antonia, 80 - São Paulo

Livraria Landy

UJDONSÁGAINK MOST ÉRKEZTEK
MAGYARORSZÁGRÓL
ÉS A NYUGATI KÖNYVKIADÓKTÓL

Rua 7 de Abril, 252 - 5º andar - S. Paulo
Tel: 255-1953 / 255-3272 - Cx. Postal 7943